

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 52 -

oktober-november-december 2006

1 yen keizer Meiji 1870, Japan

Vz. Draak die een juwelenkistje vasthoudt; rondom: • 一圓 • 大日本 • 明治三年 (• 1 yen • groot Japan • Meiji jaar 3 = 1870, van rechts naar links!)

Kz. De rijzende zon; rondom een lauwerkrans met bovenaan een chrysaan geflankeerd door paulowniabladeren (beide keizerlijke symbolen)

Zilver 900 ‰, Ø 38,6 mm, 26,96 g, 3.685.049 ex.

Japan in de problemen

De 19de eeuw was in Europa het toneel van grote veranderingen: zowel op politiek vlak als op industrieel vlak. In 1789 had de Franse Revolutie plaatsgehad die komaf maakte met het “Ancien Regime”: een regime met despotische koningen, wetteloosheid en landbouw. Het ruimde plaats voor een maatschappij waarvan democratie de grondslag werd, er kwamen grondwetten, en de Industriële Revolutie zorgde voor meer welvaart. Enkele nieuwigheden van de Industriële Revolutie waren het weefgetouw (door Lieven Bauwens naar het vasteland gesmokkeld), de spoorweg (Mechelen-Brussel in 1835) en de stoomketel. Deze evolutie is de basis van de moderne maatschappij die we vandaag kennen en grote rijkdom bracht.

Door de isolatie van Japan (zie artikel in vorige Muntklapper) ging deze evolutie aan Japan voorbij: het bleef een middeleeuws, feodaal en arm land. In 1853-54 hadden de Amerikanen onder leiding van commodore Perry Japan verplicht zijn havens open te stellen en handel te drijven, maar dat had een monetaire chaos veroorzaakt. Dringende veranderingen waren noodzakelijk.

De buitenlandse invloeden sinds het bezoek van commodore Perry leidden bovendien tot een ondermijning van het gezag van de shogun. Het bracht een beweging op gang die vond dat de keizer terug de macht moest krijgen en dat de buitenlanders maar buitengegoid moesten worden.

De Meiji-restauratie, 1868

Keizer Meiji werd geboren als prins Mutsuhito in 1852. Hij volgde in 1867 zijn vader op en werd in 1868 te Kyoto gekroond tot 122ste keizer van Japan. Ook al was hij maar 16 jaar bij zijn kroning, toch realiseerde Meiji zich dat het zo niet verder kon met zijn land. Hij organiseerde in 1868 een kleine revolutie waarbij de shogun aan de dijk werd gezet (de laatste van de Tokugawa-familie) en waarbij hijzelf de macht in handen nam. Hij reisde het hele land door om het samenhangingsgevoel van de bevolking te versterken en fungeerde voornamelijk als boegbeeld. Hij omringde zich met een aantal bekwame personen (waaronder vele ex-samoerai) en voerde vele hervormingen door. In 1869 verplaatste hij de hoofdstad van Kyoto naar Edo, het bolwerk van de samoerai. Maar vermits Kyoto betekent “Hoofdstad van het Oosten” (kyo = hoofdstad, to = oosten) moest hij wel iets doen aan de naamgeving van de steden. Hij hernoemde Edo dan tot Tokyo of “Oosterse Hoofdstad”: de omgekeerde lettergrepen van Kyoto.

Keizer Meiji

Maar hij gooide de buitenlanders niet buiten. Integendeel, hij wierf een aantal westerse experts aan die hem moesten helpen zijn land te moderniseren op gebied van spoorwegen, leger, vloot, industrie en munt. Een belangrijke rol bij het overbrengen van het westerse gedachtegoed werd gespeeld door een in Nederland geboren Amerikaans missionaris Guido Herman Fridolin Verbeck. Verbeck, die Nederlands, Engels, Frans en Duits sprak, was in 1859 naar Nagasaki gezonden door de Nederlandse Hervormde Kerk, waar hij Engels, sociale wetenschappen en westerse technologie onderwees, bovenop zijn activiteiten als missionaris. Verschillende van zijn studenten werden sleutelfiguren in de Meiji-regering.

De samoerai-stand samen met de andere standen werd afgeschaft in 1871 en de daimyo (rijke feodale landheren) moesten hun land afstaan aan de keizer en in de plaats werd het land georganiseerd in districten. Het dragen van zwaarden werd verboden. Een opstand van de samoerai werd onderdrukt in 1877 (die recent nog het onderwerp was van een Hollywood-film “The last Samurai”). Een munthervorming in 1871 verving het archaische ryo-bu-shu-mon-systeem door een decimaal systeem met de yen als eenheid, naar het voorbeeld van de westerse munten. De Bank van Japan of Nippon Ginko werd opgericht in 1882. In 1872 reed de eerste trein tussen Tokyo en Yokohama. In 1875 werden post- en telegraafdiensten opgericht. In 1878 werden gekozen districtsvertegenwoordigingen ingesteld, in 1880 gemeenteraden. Het strafrecht werd op Franse leest geschied in 1882. In 1889 kwam er een grondwet met rechten van de mens en godsdienstvrijheid. Deze grondwet was gebaseerd op de Pruisische maar behield toch een Japans karakter, want de keizer bleef “heilig en onschendbaar”. Massaonderwijs werd georganiseerd volgens het Franse en Duitse

voorbeeld. Uitzending van Japanners naar Europese universiteiten moest bijdragen tot de vorming van intellectuelen. De legerdienst werd ingevoerd. Een leger naar Pruisisch voorbeeld en een militaire vloot naar het voorbeeld van de Britse Navy werden opgericht.

De oorlogen

Toenemende invloed van China in Korea die door Japan als een bedreiging werd aangevoeld veroorzaakte de Chinees-Japanse oorlog in 1894-1895. Het ondertussen geïndustrialiseerde Japan versloeg gemakkelijk het zwakke Qing-regime van China, en dwong hen Formosa (= Taiwan) af te staan. Rusland, Frankrijk en Duitsland moesten diplomatiek tussenbeide komen om Japan in toom te houden en andere gebieden terug te geven. Korea werd een Japans protectoraat.

De plannen tot uitbreiding van de Russische Trans-Siberische spoorweg tot in Port Arthur, in de Chinese provincie Manchurije en toenemende invloed van de Russen in dat gebied waren ook niet naar de zin van Japan en dat leidde tot de Russisch-Japanse oorlog in 1904-1905, die Japan ook won. Korea werd volledig geannexeerd in 1910.

Deze militaire overwinningen deden het Japanse nationalisme ten top stijgen, wat later nog zeer veel problemen zou opleveren (in de Tweede Wereldoorlog). Het had ook tot gevolg dat het Westen Japan als eerste oosterse macht moest erkennen en als een volwaardige partner moest gaan beschouwen.

Keizer Meiji overleed in 1912. Hij was immens populair en uit dankbaarheid bouwde men in 1920 het Meiji-schrijn in een park in hartje Tokyo (een "schrijn" is een shintoheilgdom). Het brandde volledig af in de Tweede Wereldoorlog maar werd later herbouwd. Het is vandaag het geliefde decor voor huwelijken.

Het Meiji-schrijn in Tokyo.

De Meiji-periode wordt beschouwd als de belangrijkste uit de Japanse geschiedenis. Keizer Meiji haalde zijn land uit de middeleeuwen, maakte er een moderne staat van en gaf de Japanners een bewustzijn, en dat in minder dan 50 jaar.

Papiergeld

Vanaf 1867, tijdens de eerste jaren onder keizer Meiji werd er ook papiergeld uitgegeven met de waarden 10, 5 en 1 ryo, 2 en 1 bu, 2 en 1 shu, en verschillende waarden in mon; zowel staats- als provinciale uitgaven. Deze biljetten waren echter zeer primitief van uitvoering omdat men in Japan nog niet de technologie van het kleurendrukken kende. Ze werden in zwart-wit gedrukt op handgeschept papier. Met de hand werd een rode stempel gezet op de voor- en keerzijde ter validatie. Maar het gebrek aan vertrouwen in papiergeld deed de monetaire chaos nog verhogen: vrij snel was 120 tot 250 ryo papiergeld nodig om te wisselen voor 100 ryo gouden munten.

De munthervorming

Sinds het bezoek van commodore Perry en het doorbreken van de isolatie van Japan circuleerden veel van de munten uit de Tokugawu shogunate volgens hun metaalwaarde en niet meer de gegeven waarde. Dat was zeer archaisch en zeker niet aangepast om handel te drijven met het Westen.

Keizer Meiji voerde dus in 1871 een munthervorming door om mooie ronde munten te maken met decimale waarden naar westers model. Een nieuwe munteenheid werd gekozen: de yen, onderverdeeld als volgt: 1 yen = 100 sen (centiem) en 1 sen = 10 rin. De yen werd gelijk gekozen wat betreft gewicht en afmetingen aan de Mexicaanse dollar, de destijds meest verspreide wereldmunt, om hem gemakkelijk aanvaardbaar te maken buiten Japan.

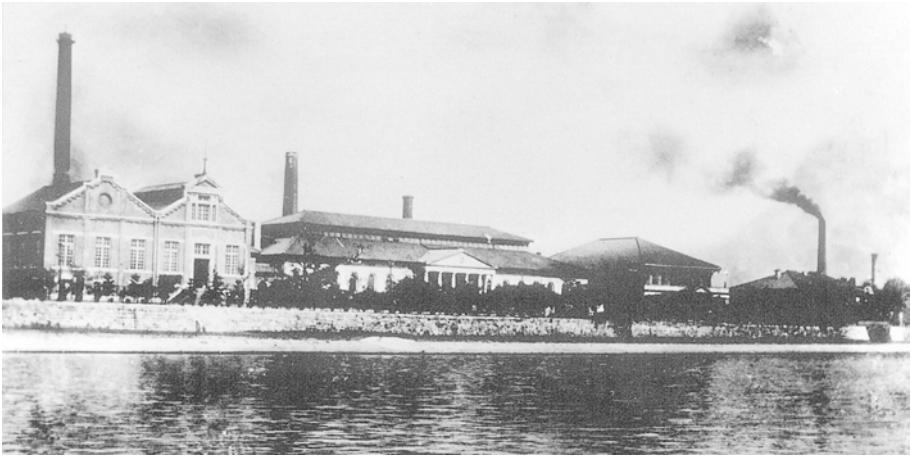

Bankbiljet van 1 ryo Dajokan satsu, Meiji jaar 1 (1868), 133 x 45 mm, op de voorzijde bovenaan: 金壹兩 (goud 1 ryo, van boven naar onder)

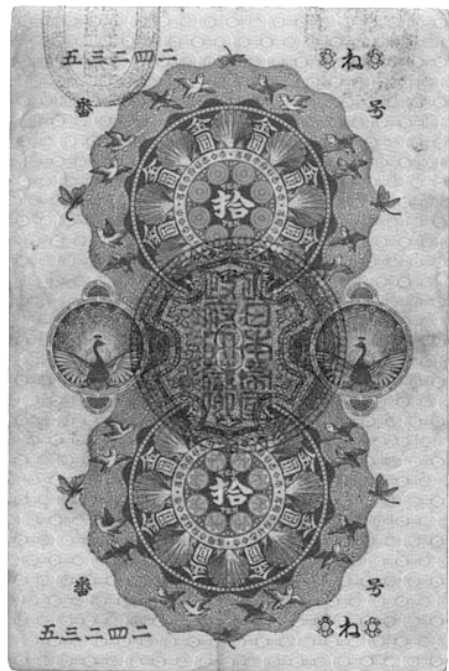
De Mexicaanse dollar, 8 reales Mexico 1841

De nieuwe muntwet van mei 1871 adopteerde de goudstandaard, in navolging van de meeste westerse landen, waarbij 1 yen gelijk werd aan 1,5 g goud. Ze voorzag een omwisselkoers van 1 yen voor 1 ryo voor bankbiljetten en diverse koersen voor de munten volgens de metaalwaarde.

De Keizerlijke Munt van Osaka aan de Yodo-rivier, 1911

Tot 1870 waren er in Japan een heleboel muntplaatsen waar men op ambachtelijke wijze munten maakte. In 1870 werden ze allemaal gesloten en vervangen door de Keizerlijke Munt van Osaka, waar van dan af op een industriële manier munten naar westers model geslagen werden. Om dit te verwezenlijken werd ook beroep gedaan op buitenlandse knowhow: Thomas William Kinder, de vroegere directeur van de munt van Hong Kong werd aangeworven om dezelfde functie te vervullen in de munt van Osaka en muntpersen van Britse makelei werden ook aangekocht in Hong Kong. Er werden gouden munten van 20, 10, 5, 2 en 1 yen geslagen, maar die slagaantallen waren vrij beperkt. De meeste yens werden zilveren munten van 1 yen, 50, 20, 10 en 5 sen, evenals munten in koper of brons van 2, 1, ½ sen en 1 rin.

*Bankbiljet van 10 yen Meiji tsuho, Meiji jaar 5 (1872), 137 x 89 mm, op de voorzijde:
金拾圓 (goud 10 yen) 明治通宝 (Meiji tsuho) (van boven naar onder)*

Ook bankbiljetten werden uitgegeven van 100, 50, 10, 5, 2, 1, ½ yen, 20 en 10 sen. Deze biljetten werden gedrukt door het Duits bedrijf Dondorf Naumann omdat men in Japan geen ervaring had met westerse technieken voor kleurendruk. In Japan werd dan in het rood “Meiji tsuho” (= Meiji geld) als validatie bijgevoegd (vz. vertikaal onderaan in een cartouche), initieel met de hand geschreven, later gedrukt.

Initieel werd als teken voor yen het Kanjiteken 圓 gebruikt, wat “rond” betekend en dat reeds gebruikt werd om de Mexicaanse dollar aan te duiden, en eveneens reeds gebruikt in China voor de yuan-munt. Het woord yen is dan ook maar een variant van het Chinese yuan. Veel later werd een vereenvoudigd Kanjiteken 円 ingevoerd. Internationaal wordt het teken ¥ gebruikt.

De muntstukken in yen werden zeer mooie muntstukken naar oosterse normen, gegraveerd door Kano Natsuo. De voorzijde toont een draak die een juwelenkistje vasthoudt. De keerzijde toont de rijzende zon met rondom een lauwerkrans, een chrysantheem en paulowniabladeren, beide keizerlijke symbolen (zie blz. 1). De yen was als munt zeer succesvol en omdat vele yens als handelsmunt circuleerden in Hong Kong en China werd vanaf 1874 de tekst ONE YEN, het gewicht 416 (grains) en het gehalte 900 (‰) bijgevoegd (of alleen de waarde op de kleinere munten) terwijl op de keerzijde de rijzende zon plaats maakte voor de tekst 1 YEN, in Kanji geschreven van boven naar onder. Deze munten werden geslagen tot 1914. (Nota: de grain is een oude Engels-Amerikaanse gewichtseenheid, 1 gram = 15,432 grains).

*1 yen Meiji jaar 36 (1903); op de voorzijde: • 大日本 • 明治三十六年 •
416 · ONE YEN · 900 (groot Japan, Meiji jaar 36 = 1903, van rechts naar links);
op de keerzijde: 一圓 (1 yen, van boven naar onder)*

De yen zou een succesvolle carrière tegemoet gaan. Hij is vandaag een van de drie sterkste munten ter wereld, naast de Amerikaanse dollar en de euro. De yen devalueerde wel enorm ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog zodat het muntstuk van 1 yen vandaag een onooglijk klein aluminium muntje geworden is. Van sen en rin is al lang geen sprake meer.

Bibliografie

Bank of Japan, Currency Museum, <http://www.imes.boj.or.jp/cm/english.html>

日本貨幣カタログ *The catalog of Japanese coins and bank notes*, Tokyo 1999.

Oosthoek's Encyclopædie, vierde druk deel IX, blz. 74: Japan, Utrecht 1950.

Roy S. HANASHIRO, *Thomas William Kinder & the Japanese Imperial Mint, 1868-1875*, Leiden-Boston-Köln 1999.

Norman JACOBS, Ph.D. & Cornelius C. VERMEULE III, M.A., *Japanese Coinage*, *Numismatic Review*, New York 1953.

Leopold Verbist

(met dank voor sommige foto's van E. Moors en P. Pasmans)